

טעימות הדף היומי

עם הרב אברהם משה הלוי רוט

לחצות והוספות: a0527652027@gmail.com

שיעורי "טעימות" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה". הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד. מטרת השיעורים לעודד שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובכלתך בדרך.

השיעורים נמסרים באולפני "קול הלשון" וניתן לצפות בהם באתר, או להקשיב בטלפון 03-6171111 ולהקיש ברצף (משמאל לימין): # 41670658 *

לתגובות והארות, ולקבלת הגליון בקביעות: a0527652027@gmail.com
הפקת הגליונות כרוכה בהוצאת משאבים רבים של עריכה וגרפיקה, ניתן להשתתף בעלויות ובזכויות!

חינוך | לא ללמד, 'לזרוק למים'..

אנו רגילים לתרגם "חינוך" = תירגול, לימוד, השפעה, גידול, וכדומה. אבל בדף שלנו אנו מוצאים את המילה "חינוך" במשמעות אחרת לגמרי: "עבודתן מחנכתן". מה המשמעות של "חינוך כלים"? וכי אפשר לחנך אותם? מפרש רש"י: **חינוך לשון התחלה**. הקדושה חלה על כלי השרת באמצעות התחלת העבודה, החינוך שלהן.

כאשר נצטוונו לחנך את הילד, אין הכוונה "ללמד" או "להרגיל" אותו, אלא לשלוח אותו "להתחיל לקיים את המצוות". פשוט, תתחיל...

יש לזה הרבה השלכות הלכתיות: האם יש טעם לחנך ילד בנטילת ארבע מינים פסולים? הילד אינו יודע להבחין ב"חסר" הקטנטן שבאתרוג או למדוד את שילוש ההדסים. הוא מבחינתו מקיים מצות ד' מינים. האם מקיימים בזה מצות חינוך?

אילו חינוך היה "תירגול", היה מקום בהחלט לדון שהאב מקיים בזה לימוד ותירגול למצוות ד' מינים. אבל מכיון שחינוך זה "התחלה", אי אפשר לומר שהילד התחיל לקיים מצוות ארבעת המינים, הרי הוא נטל מינים פסולים.

הגמרא בתחילת מסכת סוכה מוכיחה שסוכה גבוהה מעשרים אמה כשרה באופנים מסויימים מכך שהילני המלכה הושיבה את בניה הקטנים בסוכה כזו. כותב הריטב"א שם: "מהא שמעינן דקטן שמחנכין אותו במצות **צריך לעשות לו מצוה בהכשר גמור כגדול**, דהא מייטנין ראייה בשמעתין מסוכה של הילני משום דלא סגיא דליכא בבניה חד שהגיע לחינוך **דבעי סוכה מעלייתא**, מקרא מלא דבר הכתוב חנוך לנער על פי דרכו... והוצרכתי לכתוב זה לפי שראיתי חכמים טועים בזה".

הנפקא מינה היא גם להיפך: האם יש טעם לחנך תינוק במצווה בשעה שזה לא יועיל לו ללמידה ותירגול, הוא מדי קטן לזה. למשל, תינוק בן יומו לפי בית שמאי חייבים לחנכו במצוות סוכה [ומדוע בית הלל חולקים? משום שהתינוק מצטער כי הוא זקוק לאמו הפטורה מן הסוכה. (ר"ן). אבל אילולי סברא זו היה תינוק בן יומו חייב בחינוך לסוכה, גם לבית הלל!]. וכן גיל חינוך לאכילת מצה הוא ממתי שיודע לאכול כזית דגן, אע"פ שבשלב זה עדיין איננו מבין כלום ולא יתקיים בזה שום למידה, תירגול או הפנמה.

הרי לנו שהמצווה איננה לתרגל עם הילד, אלא שהילד יתחיל לקיים מצוות. הוא פשוט מתחיל לקיים מצוות, והוא כבר שם...

באמריקה יש שיטה (שעוררה פולמוס גדול) ללימוד שחיה לפעוטות על ידי ש"זורקים אותם למים" – כך הילד פשוט מתחיל לשחות... גם לימודי הנהיגה באמריקה מתנהלים בערך כך, נותנים לנער לנהוג...

הקב"ה רוצה שנאמין בילד וניתן לו להתחיל לקיים את המצוות. אברהם אבינו לקח בן בקר "ויתן אל הנער – וימחר לעשותו אותו". רגע! הוא לא אמר לו כלום! לשרה הוא פירט את בקשתו בפירוט רב "קחי שלוש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות" אבל לישמעאל הוא רק נתן לו את הבקר, והוא כבר הבין לבדו מה הוא צריך לעשות... אומר רש"י: כדי לחנך את ישמעאל במצוות... [ואכן, החינוך הזה כל כך הצליח שעד היום הישמעאלים מחבבים את מצוות הכנסת אורחים].

הנה כי כן, חינוך נעשה בלי הרבה מילים, "ויתן אל הנער – וימחר לעשות אותו".

פולמוס | "תהלוכות לימין" ממזרח לצפון או ממזרח לדרום?

הרש"י בדף שלנו עמד במרכז אחד הפולמוסים הגדולים

עלון טעימות מיסודה של אגודת "לוחמי הדף" לחיזוק ועידוד עמידה באתגרי לימוד הדף היומי. מרגיש בודד במערכה? מנסה לעמוד בקצב ולא מצליח? הצטרף אלינו, איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק! להצטרפות לקבוצות השונות של "לוחמי הדף" צור קשר במספר 054-824-9119

העמקה | מי איכא חשיבותא כלפי שמיא

הגמרא אומרת שלא יתכן שנחמיה משתבח בכך שהביא שתי תודות גדולות, פרות שמנות וטובות, כי "מי איכא חשיבותא כלפי שמיא... הרי אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לאביו שבשמיים".

זה פלא גדול. הרי מצאנו שיש הידור מצוה באתרוג גדול, לולב גדול, מורביות גדולות. המגן אברהם אפילו מוסיף גם נרות שעווה גדולים לנר חנוכה. [אגב, הראשון שהתחיל להנהיג את ההידור של מורביות ענקיות להושענות, היה רבינו הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, כבר לפני עשרות שנים. הוא גם הידר לקחת לולב ענקי, **ראו תמונה**, אלא שהידור זה קשה ליישמו, כי עד שמוצאים לולב מהודר מבחינת פרטי הלכותיו, קשה למצוא שהוא יהיה גם בגובה עצום...]

אם כן, מדוע הגמרא אומרת שלא יתכן שנחמיה משתבח ב"תודות גדולות" שהביא.

יתכן, שמכיון שאין כאן "מצווה" אלא הוראת התורה באיזה אופן מקדשים את העיר, לא שייך בזה מעלה בגודל הדבר. הרי זה דומה למי שיהדר לטבול במקוהו רחב ידיים, לשחוט את הבהמה בסכין ענקית או לקדש את האשה בטבעת גדולת מימדים... בכל אלו אין טעם להדר בגודל, כי אין כאן "מעשה מצוה" כלפי שמיא, אלא מצוות התורה כיצד נטהרים מטומאה, כיצד מכשירים בשר לאכילה, כיצד מקדשים אשה. כך גם בנידון שלנו, מה שמועיל לקדש העיר – מועיל, אין הבדל איזה גודל הוא. כך גם לגבי כפרה, מה שמכפר – מכפר, אין הבדל איזה גודל הוא.

אבל כאשר באים להגיש לפני ה' "עולת ראייה" אז יש בהחלט מעלה שיהיה יקר ומכובד, כמו שנחלקו ב"ש וב"ה בשווי הנדרש. כי אין זה "מכשיר" לכפרה או טהרה וכדומה, אלא מצווה להביא "כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך".

חיזוק | אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את ליבו

זכיתי להכיר יהודי בוער, חסיד ברסלב, מסובב בייסורים וצהלתו על פניו, **ר' קלונימוס קלמן גולדשמידט** זצ"ל. הוא היה מדי פעם מבקש ללמדנו מעט מתורת רבו מוהר"ן. פעם אחת הוא אמר כך:

בעולם היהודי של לפני 400 שנה, בעניין "כל פינות שאתה פונה – יהיו לימין". השתתפו בוויכוח הזה גדולי עולם, הר"ש אלגאזי (שכתב על זה תשובה גדולה), הרמ"ע מפאנו (שהוציא על זה ב' חיבורים "ימין ה' עושה חיל" ו"ימין ה' רוממה"), ומהר"י סאמיג"ו (שכתב על זה חיבור "דרך ימין").

כמבוא לפולמוס אני רוצה לשאול אתכם שאלה: בטח שמתם לב שההקפות בהושענות, בשמחת תורה, ובכל הזדמנויות (כולל הקפת החתן בחופה...), הן כנגד כיוון השעון, מזרח-צפון-מערב-דרום. כך גם היה בבית המקדש: הכהן הקיף את המזבח מדרום למזרח וממזרח לצפון-מערב-דרום.

נפשי בשאלתי: הרי בצורה כזו המקיף פונה בכל פעם **לצד שמאלו**, תבדקו את זה בבית... היה הרבה יותר מתאים לכאורה להסתובב ממזרח לדרום-מערב-צפון, כך כל פניה תהיה לימינו של המקיף. לא כך?

רש"י בדף שלנו מגלה לנו את הסוד: "ותהלוכות לימין מעל החומה להקיף את העיר בתהלוכות שהלכו דרך ימין **כשפניהם לחלל העיר** הלכו תמיד לצד ימינם עד שהקיפו את כולה". כלומר, הם לא צעדו בתהלוכה עורפית, זה אחורי עורפו של זה, אלא זה **לצידו** של זה, כמו ריקוד... הפנים של כולם היו לכיוון העיר המוקפת. כשמקיפים בצורה כזו, אכן דוקא הכיוון של מזרח-צפון-מערב-דרום הוא זה שפונה לימין, כמו שממשיך רש"י "הלכו תמיד לצד ימינם".

כך גם מפרש רש"י בסוכה מח, ב את הקפת הכהן על גבי הסובב: "מקיף סביב למזבח עד שמגיע לכבש, ויורד במערבו של כבש שהיא לשמאלו בעלייתו, והאי דאין חוזרין על העקב – דאם כן נמצא מהלך לצד שמאלו, **שהרי פניו למזבח, ואינו מחזיר לו אחוריו**, ורחמנא אמר: כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין..."

זאת אומרת, שהכהנים הלכו על גבי הסובב כאשר פניהם אל המזבח. האמת, שזה דבר מסתבר מבחינה בטיחותית הרי הסובב היה צר מאד וללא מעקה, קשה ללכת עליו בלי להיצמד אל קיר המזבח.

לפי"ז אנו מבינים היטב את כיוון ההקפות בהושענות. **זה לא "רכבת" כנהוג במחוזותינו אלא "ריקוד"**, הפנים אל כיוון הבימה והרגליים צועדות לצד ימין...

יש עוד להאריך הרבה בסוגיא מרתקת זו שהסעירה את העולם היהודי, אך בזה נחרוג מהקונספט של 'טעימות'.

שהם משביעים בשיעור קטן, ולכן ההגדרה של לחם חמץ הוא "תודות גדולות".

חיזוק | "אל תגיד אוף תגיד פרק ק"

בדף שלנו אנו פוגשים במושג "שיר של תודה" מפרש רש"י דהיינו "מזמור לתודה", פרק ק' בתהלים.

בשולחן ערוך סימן נא כתב "מזמור לתודה יש לאומרה בנגינה, שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה". המגיד הגה"צ **רבי אלימלך בידרמן** שליט"א מספר על יהודי שהקפיד לנגן "מזמור לתודה", יום אחד חלה במחלה מסוכנת והשטח על קברו של הבית יוסף ואמר אני מקפיד לקיים את מה שכתבת לנגן במזמור לתודה, בבקשה תעתיר עליי, ונתרפא.

ביטוי לכוחה של אמירת "מזמור לתודה" שנחשב **כאילו מקריב ממש תודה**, אנו מוצאים בהקפדת האשכנזים שלא לומר "מזמור לתודה" בימים שבהם אין להקריב תודה, כמו שבתות וימים טובים, חוה"מ פסח וערב יו"כ...

לפני כמה שנים נהרגו שנים מילדי הטהורים של ידידי הגאון רבי אברהם נח פאלי שליט"א בפגיעה רצחנית, הי"ד, כשעמדו בתחנת אוטובוס סמוך לביתם בשכונת רמות בירושלים. במהלך השבעה, סיפרה אמם הרבנית תליט"א שכאשר נתקלו בקושי, לאחד מהם היתה אמרה שגורה על לשונו: "אל תאמר 'אוף', אמור פרק ק", כשכוונתו לפרק ק' בספר תהלים, "מזמור תהילים". מאז, התפרסמה "סיסמא" זו וחדרה ללבבות רבים בכל תפוצות ישראל.

שמעתי מתלמיד חכם אחד שליט"א שבפרק "מזמור לתודה" ישנם 168 אותיות כנגד מניין שעות השבוע (24X7) לרמז שבכל שעה ושעה יש להודות ולשבח את ה'...

העמקה | השייכות בין "ארוממך ה' כי דליתני" לחנוכת הבית

הגמרא אומרת שהיו אומרים "ארוממך ה' כי דליתני", ויש להתפלא מדוע לא הזכירה הגמרא את הפסוק הראשון של הפרק "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" שהוא המרמז על השייכות אל קידוש העזרה וירושלים.

ובאמת, צריך להבין מה השייכות בין תוכן הפרק הזה ל"חנוכת הבית"? הפרק מדבר על כך שה' הסתיר את פניו והמשורר הרגיש שהוא עומד ליפול, אבל צעק אל ה' שחזר והאיר את פניו אליו, הושיע וריפא אותו ומילא אותו בשמחה. מדוע זהו "שיר חנוכת הבית"?

"...הנה אנו יושבים וטועמים מהפיצוחים שהגישו כאן לשומעי השיעור, אנו מפצחים הפיצוחים, מה זה פיצוח גרעינים? זו מלאכת בורר! אם נפצח הקליפות בשבת שלא לאלתר נתחייב חטאת, זהו בורר דאורייתא! יש כאן דבר נפלא – יכול אדם לצאת לשדה, לעמול כל היום לבורר התבואה מן הצורות בשמש הקופחת, כולו נוטף זיעה, ולאחר כמה שעות כששלים את הוצאת הצורות – יתחייב משום בורר, ומאידך, חבירו יכול לשבת כאן בשיעור, בבית הכנסת הממוזג, לפצח גרעיני דלעת בניחותא וגם הוא עושה את אותה מלאכת בורר! לנו נראה שאין מקום כלל להשוות בין המלאכה של הבורר בשדה לבין פיצוח הגרעינים שלנו, אך באמת **למעשה הקטן הזה של פיצוח הגרעינים יש אותה משמעות כמו של ברירת התבואה בשדה!**

יש יהודי שמרגיש 'מה אני שווה בכלל? אני אינני לומד שעות רבות בעמל וביזע כמו בני הישיבות, אני 'רק' מגיע לשיעור בערב, בבית כנסת ממוזג, שומע כמה דברים ומשתדל שלא להירדם...' נראה לו שאי אפשר להשוות כלל את 'מלאכתו' ל'מלאכה' שבשדה הגדול, בהיכל הישיבה. אבל באמת הקב"ה מלמד אותנו שלפעמים המעשה הקטן של פיצוח הגרעין יש לו אותה משמעות של הברירה בשדה... **הלימוד ה'קל' של שעה אחת שיעור בדף היומי, יכול להיות בעל משמעות בדיוק כמו לימוד של סדרים שלמים...** מה אנחנו מבינים... אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון ליבו לאביו שבשמיים..."

ביאור | מדוע לחמי החמץ גדולים יותר מלחמי המצה

הגמרא אומרת ש"לחמי חמץ" הם "לחמי תודה גדולות", משום ששיעורם גדול פי שלושה מלחמי המצות של קרבן התורה. כל לחם מצה נעשה משליש עישרון, וכל לחם חמץ נעשה מעישרון שלם.

מדוע באמת? אולי זה משום שמצה היא מאד משביעה, כמו שאמרו בשם האבן עזרא שכשהיה שבוי בהודו ראה שמאכלים את השבויים במצות, כי עיכולם איטי, ואפשר להשביעם בדבר קטן, ומיד עלה בדעתו להסביר בזה מדוע המצה נקראת "לחם עוני" כי כשהיינו עבדים במצרים האכילו אותנו המצרים מצה. [הפירוש הזה כל כך התקבל בעם ישראל, עד שהרבה מופתעים לדעת שאין לזה מקור בחז"ל, זוהי הצעה של האבן העזרא לאור מה שראה בעת שביו בהודו...]

אאמו"ר שליט"א היה ממחיש לנו בליל הסדר כך: כמה ק"ג לחם משפחה מרובת ילדים רוכשת בשבוע? ... בערך 10 ק"ג... ואילו בפסח רוכשים 3-4 ק"ג מצות ועוד נשאר מזה הרבה אחרי פסח...

יתכן שלכן לחמי מצה הינם יותר קטנים מלחמי חמץ, כיון

אני רוצה להציע בפניכם ראייה לכך שהיו רגילים לומר פרקי תהילים גם כאלו שאינם "מתאימים" באופן ישיר לסיטואציה שבה היו עומדים:

בספר דברי הימים כתבו שכאשר הביאו את ארון הברית לירושלים אמרו המשוררים וכל ישראל את פסוקי "הודו לה' קראו בשמו" (שאנו אומרים בתחילת פסוקי דזימרה). הפסוקים האחרונים בפרק הזה הם "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, ואמרו הושיענו אלקי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגויים וגו'". רש"י שם תמה הרי באותה תקופה עם ישראל היה בארצו, בשקט ובשלווה, מדוע הם מתפללים "הושיענו וקבצנו והצילנו מן הגויים"?

מכוח שאלה זו מסיק רש"י שהפסוקים האחרים אינם סיום המזמור של "הודו", אלא הם מרמזים על הפסוק הראשון והאחרון בפרק ק"ו בתהילים, פרק שמתחיל "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" ומסיים ב"הושיענו אלקי ישענו עד ואמר כל העם אמן הללויה". לאחר שהעם סיימו לשבח ב"הודו לה' קראו בשמו" הם אמרו פרק ק"ו מתהילים מהפסוק הראשון עד הפסוק האחרון.

מה רש"י 'הרוויח' בתירוצו? מה בכך שזה פרק מתהילים, אבל אין כל פסוקי מתאימים לסיטואציה! הם לא היו בגלות ולא נזקקו להצלה מן הגויים!... הרי מפורש כאן שבאמירת תהילים אין מקפידים על כל פסוק ופסוק שיהיה מותאם באופן ישיר למצב הנוכחי.

השקפה | מה רע לעשות את התורה גם רפואת הגוף?

מדוע אסור להתרפא בדברי תורה? אומר הרמב"ם בהלכות עבודה זרה, שמלבד האיסור שיש בזה משום ניהוש (פעולה על-טבעית) וחומר חבר (לחישת לחש), יש בזה גם כפירה בתורה "הן בכלל הכופרים בתורה שהן עושין דברי תורה רפואת גוף ואינן אלא רפואת נפשות שנאמר ויהיו חיים לנפשך".

אינני מבין, הם מוסיפים על מעלותיה של התורה! הם אומרים שדברי תורה אינן רק רפואת נפשות אלא גם רפואת הגוף! מה רע בזה? מדוע זה כפירה?

[הצצה קלה ב"ספר המפתח" מגלה שעדיין לא נכתב הסבר לשאלה זו... מציע לכם לא 'למכור' את התשובה דלהלן במחיר זול, יש לכם יהלום נדיר ביד!..]

התשובה הנפלאה היא שכאשר הרמב"ם אומר שהתורה "אינה אלא רפואת הנפש" אין זו הגבלה בעלמא בסגולותיה של התורה, כי אם זאת מהותה של תורה: ללמדנו שרפואת הגוף תלויה אך ורק ברפואת הנפש הרוחנית. אין דרך להיטיב את מצבנו הגשמי בלי לשפר את מצבנו הרוחני. זה כל התורה על רגל אחת. כאשר בא מישהו ומשתמש בתורה עצמה על

אך באמת, אמרנו בהגדה של פסח "ונתן לנו את בית הבחירה – לכפר על כל עוונותינו". דעת הרבה ראשונים שאילולי חטא העגל לא היה צורך כלל במשכן ובמקדש. כבוד ה' מלא עולם. רק לאחר הנפילה הגדולה של החטא, בא הקב"ה לפייסנו ולקרבונו "חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו" ולהופיע בתוכנו. התכלית של בית המקדש "לרומם את החוטאים והנופלים".

אלו הם בעצם פסוקים מפורשים בשיר השירים [בסוגריים תימצות פירוש רש"י]:

"עד שהמלך במסיבו [=תוך כדי ימי מתן תורה] נרדי נתן ריחו [=חטאתי בעגל]: צרור המר דודי לי [דודי נתן לי כפרה על עוונתי בכך ש] בין שדי ילין [הוא משרה שכינתו בין בדי הארון]: אשכל הכפר [לשון כפרה] דודי לי בכרמי עין גדי [שנותנים פירות כמה פעמים בשנה, כך הקב"ה מכפר שוב ושוב ושוב]: [אני הייתי בוש בקלקולי והוא חזקני בדברי ריצוי:] הנך יפה רעיתי [כי מחלתי לך], הנך יפה [במעשי אבותייך], עיניך יונים [הצדיקים שבך דבוק בי כיונה בנ זוג]: [משיבה כנסת ישראל:] הנך יפה דודי [לא אני היפה, אלא אתה הוא היפה] אף נעים [שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכי וזהו קילוס של ירידת האש (ויקרא ט) וירא כל העם וירוננו] אף ערשנו [מיטתנו, קודש הקדשים] רעננה [על ידי נעימותך]".

מרגש מאד לקרוא את הפסוקים בפנים עם פירוש רש"י. תכינו חבילת טישו.

ובאמת, בפרק הקודם למדנו על כפרת יום הכיפורים שנעשית "לאוהל מועד השוכן איתם בתוך טומאותם". זאת אומרת, שזאת ההגדרה של "אוהל מועד": "שוכן איתם בתוך טומאותם".

לכן, לא פלא שכל "מזמור חנוכת הבית" מדבר על כך שלמרות החטאים והחשיכה, הקב"ה בא לגאול אותנו ולהפוך מספידו למחול, לפתח שקו ולאזרו בשמחה... זהו מהותו של בית המקדש. "משוש לכל הארץ – שהיתה משמחת כל הארץ, אדם עובר עבירה ודואג, ולבו שח עליו, עלה לירושלים והקריב קרבן ונסלח לו ויצא משם שמח..."

נידון | האם יש טעם באמירת פסוקי תהילים שאינם 'מתאימים' לסיטואציה?

בנוסח הגמרא שלפנינו מבואר שהיו אומרים "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו ה' מה רבו צרי" אבל הגר"א מחק את הפסוק הראשון, כך גם כתב המהרש"א בדעת רש"י, שמתחיל במילים "ה' מה רבו צרי". משום שהפסוק הראשון איננו קשור לבניין הבית.

הרבה פעמים מתעוררת השאלה: האם יש טעם לומר פסוקי תהילים גם כאלו שאינם מתאימים לסיטואציה הנוכחית? לכאורה זהו הנידון שלפנינו בין הגירסאות השונות.

והנה, המילים "ה' מחסי" הינם באמצע פסוק, ואיך אפשר להפסיק באמצע פסוק? בהכרח הוא שכיון שאין זה נאמר בתורת מקרא או תפילה אלא כלחש בעלמא אין בזה איסור להפסיק באמצע פסוק. אם כן יש לומר דהיה פשוט לגמרא שריב"ל לא אמר זאת בדרך תפילה, כי אז לא היה מפסיק במילים "ה' מחסי".

דרך נוספת, שמעתי מאחי הגאון רבי אלימלך הלוי שליט"א לבאר עפ"י הגמרא בברכות שתלמידי חכמים אינם מאריכים בפסוקי שמירה לפני השינה מפני שהם עסוקים בגירסה ושינון, הם משננים את תלמודם עד שהם נרדמים וזאת שמירה יותר מעולה. אם כן, היה קשה לגמרא, מדוע ריב"ל אמר יושב בסתר במקום לשון את תלמודו. בהכרח אתה אומר, שכשהיה ריב"ל פונה לישון היה זה אחרי שעות רבות של עמל התורה שכבר לא היה מסוגל להתרכז בתלמודו, ואם כן בוודאי שלא היה יכול להתפלל "יושב בסתר" אלא היה לוחש זאת כלחש להגנה, וממילא התעוררה הקושיה שיש כאן שימוש בדברי תורה כלחש וסגולה.

[והנה, יש לתמוה מדוע הגמרא לא שואלת על אמירת פסוקי ההגנה בקידוש העיר והעזרה? הרי הגמרא עדיין לא הסיקה ש"להגן שרי". אבל לפי הנ"ל מיושב היטב, ששם נאמרו הפסוקים בדרך תפילה או שירה, אבל כאשר הם נאמרים ב"עצימת עיניים" כלחש בעלמא, הרי זה דרך לחש].

עיון | איך הפסיקו ב"ה' מחסי" שהוא אמצע פסוק?

לעיל כתבנו הסבר אחד לשאלה איך מותר להפסיק ב"ה' מחסי" למרות שהוא אמצע פסוק. אני רוצה להציע הסבר נוסף: הגמרא בסוכה לח, ב אומרת שאומרים פעמיים "אנא ה' הושיעא נא" ואח"כ פעמיים "אנא ה' הצליחה נא", כפי שאנו עושים, ושואלים התוספות הרי שניהם יחד פסוק שלם "אנא ה' הושיעא נא, אנא ה' הצליחה נא", ומיישבים שכיון שאלו הם דבריהם של אנשים שונים, כמו שכתוב בגמרא שאחי דוד אמרו "אנא ה' הושיעא נא" ודוד ענה "אנא ה' הצליחה נא", לכן מותר לחלק את הפסוק.

והנה רש"י בתהלים מבאר את המלים "כי אתה ה' מחסי", שאין "אתה" מתייחס אל ה' אלא אל הבוטח בו, כי אתה [אומר תמיד:] ה' מחסי, [ואתה] עליון שמת מעונך [מבטחך]. לפי"ז צריך להטעים "כי אתה, ה' מחסי" ולא "כי אתה ה', מחסי". נמצא שהחלק הראשון של הפסוק הוא ציטוט של הבוטח, ומכאן ואילך דברי דוד הפונים אליו: עליון שמת מעונך.

אולי זאת הסיבה שאין כאן חשש של אמירת חצי פסוק.

מנת לערוך "קיצור דרך", לרפא באופן ישיר את הגוף בלי שריפא את הנפש, הרי זו כפירה בכל מהותה של תורה.

בית הוראה | האם מותר לומר תהילים על חולה שאין בו סכנה?

בגמרא שלנו אנו לומדים שאסור להתרפא בדברי תורה אלא אם כן זה "להגן". התוספות מוסיפים הגבלה נוספת "חולה מסוכן". לפי"ז נמצא שאסור לומר תהילים על חולה שאין בו סכנה, וכן משמע מלשון הרמב"ם שמביא את הגמרא שלנו "אבל הבריא שקרא פסוקין ומזמור מתהילים כדי שתגן עליו זכות קריאתו וינצל מצרות ומנזקים הרי זה מותר" הרי שאם איננו בריא אלא חולה שמבקש להתרפא אסור לומר תהילים אפילו בשביל שתעמוד לו "זכות קריאתו".

אמנם הדרישה (יו"ד סימן קעט) כתב "דלא אסרו אלא כשקורא עליו פסוק ולא מכיון אלא לרפואה בלא טעם, אלא להיותו כלחש וכעין רפואת הטבע, אבל כשקורא מזמורים כקריאת שמע של לילה שעוסק במצותו של מקום וגם במזמורים שמדברים איך שמציל השם יתברך להבוטחים בו וכוונתו של הקורא הוא שעל ידי זה יצילוהו השם יתברך בשכר המצוה ובשכר הבטחון שהוא בטוח בהשם יתברך שמציל ומרפא ליראיו והמקוים לישועתו מצילוהו השם יתברך גם כן מותר ומצוה לעשות כן..."

אכן, גם לפי דבריו אין היתר לכאורה לקרוא "תהילים החיד"א" [-פסוקי כל ספר תהילים מסודרים עפ"י סדר אל"ף ב"ת ללא שום שייכות ביניהם] אלא אם כן הוא "להגן" או "לחולה מסוכן". וצ"ע.

וורט | מנין לגמרא שריב"ל אמר "יושב בסתר" בדרך לחש?

לפי דברי הדרישה שכל האיסור להתרפא בדברי תורה הוא בדרך של לחש, ולא כתפילה או התחזקות בביטחון וכדומה, יש לתמוה מה הקשתה הגמרא מרבי יהושע בן לוי שהיה קורא "יושב בסתר" לפני השינה, מניין לה לגמרא שלא עשה זאת בדרך תפילה או התחזקות?

חשבתי לבאר לפי גירסת הגר"א – עפ"י דברי הראשונים – שאמירת "שיר של פגעים" היא רק עד המילים "ה' מחסי", וביאר הריטב"א "קבלנו כי עד כי אתה ה' מחסי יש ששים תיבות כנגד מה שנאמר הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה", והתוספות כתבו שרק עד מילים אלו עוסק באוייבים ובסכנה.

עיון | "כואב לך הרגל? תלמד 'כיצד הרגל'"

ידוע שרבינו הגר"ח קנייבסקי זי"ע היה 'מחלק' את פרקי הש"ס כסגולות לכל עניין, מי שכאב לו הרגל הציע לו ללמוד "כיצד הרגל", וכדומה. האם אין בזה חשש של "מתרפא בדברי תורה"?

מלכתחילה חשבתי ליישב שהאיסור הוא רק בתורה שבכתב ולא בלימוד תורה שבעל פה. אבל בתורת חיים בסוגייתנו הקשה מדברי הגמרא "החש בראשו יעסוק בתורה" והרי אסור להתרפא בדברי תורה, הרי שלא חילק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה.

בתיורצו הראשון אומר התורת חיים שהאיסור הוא רק באמירת פסוקים דרך לחש "אבל מי שעוסק בתלמוד תורה

לשם שמים לקיים מצות השם שצוה ללמוד ומתכוין שיועיל לו זכות תלמוד תורה שיתרפא מחליו לכך שפיר דמי שזכות תלמוד תורה הוא אחד מן הזכויות שהאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא".

לפי תירוץ זה יש לעיין אם מי שלומד "כיצד הרגל" – כרפואה ל"רגל", נחשב "דרך לחש".

בתיורצו השני אומר התורת חיים שהגמרא שם עוסקת "להגן", מי שרוצה שלא יבוא עליו מיחוש בראשו. הוא מוכיח את זה מהמשך הגמרא "החש בכל גופו – יעסוק בתורה", וכי מי שחש בכל גופו מסוגל ללמוד? ...! אלא הכוונה שהוא רוצה למנוע מעצמו כאבים בכל גופו. עיי"ש.

לפי"ז עולה וגם ניצבת התמיהה – מדוע אין בלימוד "כיצד הרגל" לרפא כאבי רגליים משום "מתרפא בדברי תורה"? וצריך עיון גדול.